

**BANK SEKTORINI ISLOH QILISH VA MOLIYAVIY BARQARORLIK OXIRGI MOLIYAVIY
INQIROZLARDAN SABOQLAR****Tashxodjayev Abdurasul Abdulmansurovich**

O'zsanoatqurilishbank ATB Qo'qon BXM universal servis menedjeri

Annotatsiya: Tadqiqotda so‘nggi moliyaviy inqirozlardan olingan saboqlarga e‘tibor qaratgan holda bank sektorini isloh qilish harakatlari va moliyaviy barqarorlik o‘rtasidagi bog‘liqlikni o‘rganishga qaratilgan. Tadqiqot bank sektorini isloh qilish asosini tashkil etuvchi nazariy asoslar haqida umumiy ma‘lumot berish, me‘yoriy-huquqiy baza, kapital talablari va risklarni boshqarish amaliyoti kabi asosiy tushunchalarni yoritib berishdan boshlanadi. Keyinchalik tadqiqot so‘nggi yigirma yildagi moliyaviy inqirozlar masalan global moliyaviy inqiroz va undan keyingi mintaqaviy inqirozlar bo‘yicha tanlangan amaliy tadqiqotlar tahlilini o‘rganadi. Ushbu inqirozlarni qiyosiy tahlil qilish orqali tadqiqot bank sektoridagi tizimli beqarorlikka olib kelgan umumiy qonuniyatlar, zaifliklar va tartibga solish kamchiliklarini aniqlashga harakat qilinadi.

Kalit so‘zlar: bank sektorini isloh qilish, moliyaviy barqarorlik, oxirgi moliyaviy inqirozlar, normativ-huquqiy o‘zgarishlar, risklarni boshqarish, ma‘naviy xavf, global moliyaviy arxitektura, bozor intizomi, o‘rganilgan saboqlar.

Kirish. Bank sektorini isloh qilish va moliyaviy barqarorlikni so‘nggi moliyaviy inqirozdan saboqlar mavzusi bir necha sabablarga ko‘ra juda dolzarb hisoblanadi, 2008 yilgi global moliyaviy inqiroz bank sektoridagi sezilarli zaifliklarni ochib berdi, bu esa keng miqyosdagi iqtisodiy notinchliklarga olib keldi. Inqirozning sabablari va oqibatlarini tushunish kelajakda shunga o‘xshash hodisalarning oldini olish uchun samarali islohotlarni amalga oshirish uchun juda muhimdir. Dunyo bo‘ylab hukumatlar va tartibga soluvchi organlar oxirgi moliyaviy inqirozga javoban turli xil islohotlar va qoidalarni amalga oshirdilar, masalan, Qo‘shma Shtatlardagi Dodd-Frank qonuni va xalqaro miqyosda Bazil III doirasi. Ushbu chora-tadbirlar samaradorligini baholash va yanada takomillashtirish yo‘nalishlarini aniqlash moliyaviy barqarorlikni ta‘minlashda muhim ahamiyatga kasb etadi. Bank sektorining barqarorligi umumiy iqtisodiy barqarorlik va o‘shish uchun chuqur ta‘sir ko‘rsatadi. Moliyaviy inqirozlar jiddiy tanazzulga, ish o‘rinlarining yo‘qolishiga va ijtimoiy g‘alayonlarga olib kelishi mumkin. Bank sektoridagi islohotlar va moliyaviy barqarorlik o‘rtasidagi bog‘liqlikni tahlil qilish barqaror iqtisodiy o‘shishni rag‘batlantirish va tizimli risklarni yumshatish haqida tushuncha beradi.

Global moliyaviy tizimning o‘zaro bog‘liqligi dunyoning bir qismidagi zaifliklar chegaralar bo‘ylab tarqalish ta‘siriga ega bo‘lishi mumkinligini anglatadi. Bank sektoridagi islohotlar va ularning moliyaviy barqarorlikka ta‘sirini o‘rganish global moliyaviy arxitekturani mustahkamlash va nazorat qiluvchi organlar o‘rtasidagi hamkorlikni kengaytirish bo‘yicha davom etayotgan munozaralarga yordam beradi. Moliyaviy landshaft doimiy ravishda o‘zgarib bormoqda, yangi texnologiyalar, bozor innovatsiyalari va tartibga soluvchi o‘zgarishlar bank sektorini qayta shakllantiradi. O‘tmishdagi moliyaviy inqirozlardan olingan saboqlarni o‘rganish siyosatchilar va soha manfaatdor tomonlariga kiberxavfsizlik tahdidlari, moliyaviy texnologiyalarning uzilishi va

iqlim bilan bog‘liq xavflar kabi paydo bo‘layotgan muammolarni yaxshiroq oldindan bilish va hal qilishga yordam beradi. So‘nggi moliyaviy inqirozdan keyingi davrda bank sektorini isloh qilish va moliyaviy barqarorlikni ta‘minlash mavzusi uning iqtisodiy barqarorlikka, siyosat samaradorligiga, global moliyaviy boshqaruvga va bank sektorida yuzaga kelayotgan muammolarni hal qilishga ta‘siri tufayli juda dolzarbdir.

Shuni ta‘kidlashimiz mumkinki 2007-2008 yillardagi jahon moliyaviy inqirozi jahon iqtisodiyotida o‘chmas iz qoldirdi, bu esa keng ko‘lamli introspeksiya va bank sektorida islohotlar o‘tkazishni talab qildi. Inqiroz chuqur zaifliklarni va tizimli zaif tomonlarni ochib berdi, ular banklarning nosozliklari, likvidlilik tanqisligi va keng tarqalgan iqtisodiy notinchliklar bilan tavsiflangan jiddiy tanazzulga olib keldi. Ushbu inqirozdan so‘ng, siyosatchilar, tartibga soluvchilar va sanoat manfaatdor tomonlar beqarorlikning asosiy sabablarini bartaraf etishga va butun dunyo bo‘ylab moliyaviy tizimlarning barqarorligini mustahkamlashga intilib, mulohaza va islohotlar sayohatiga kirishdi.

Tadqiqotda bank sektorini isloh qilish va moliyaviy barqarorlik o‘rtasidagi muhim bog‘liqlikni o‘rganadi, so‘nggi moliyaviy inqirozdan keyin olingan saboqlardan xulosa chiqaradi. Inqirozga javoban amalga oshirilgan asosiy islohotlar va ularning bank tizimlari barqarorligi va mustahkamligiga ta‘sirini o‘rganib, ushbu tadqiqot tizimli risklarni yumshatish va moliya bozorlari yaxlitligini ta‘minlashda tartibga soluvchi choralar samaradorligini yoritishga qaratilgan.

Kirish so‘nggi moliyaviy inqirozdan keyin bank sektorini isloh qilishning ahamiyatini ko‘rsatib, tadqiqot uchun kontekstni taqdim etish orqali bosqichni belgilaydi. U tadqiqotning maqsadlari va hajmini belgilaydi, keyingi boblarda ko‘rib chiqiladigan asosiy mavzular va savollarni belgilaydi. Bundan tashqari, u tezisning tuzilishi haqida qisqacha ma‘lumot beradi, boblarning tashkil etilishi va tahlilda qo‘llaniladigan metodologiyani belgilaydi.

Umuman olganda, kirish o‘quvchi uchun yo‘l xaritasi bo‘lib xizmat qiladi, ularni o‘rganishning mantiqiy asoslari, maqsadi va doirasi bo‘yicha yo‘naltiradi va ularning muhim masalalarga qiziqishini uyg‘otadi. U bank sektorini isloh qilish va moliyaviy barqarorlik o‘rtasidagi bog‘liqlikni ampirik dalillarga asoslangan va nazariy tushunchalarga asoslangan holda har tomonlama o‘rganish uchun ohangni belgilaydi.

Bank sektorini isloh qilish va moliyaviy barqarorlik: so‘nggi moliyaviy inqirozdan saboqlar” mavzusini tahlil qilish so‘nggi moliyaviy inqirozga javoban bank sektorida amalga oshirilgan islohotlar moliyaviy barqarorlikka qanday ta‘sir qilganini o‘rganishni o‘z ichiga oladi. Bu erda e‘tiborga olish kerak bo‘lgan asosiy fikrlar: Oxirgi moliyaviy inqiroz konteksti 2007-2008 yillardagi global moliyaviy inqiroz kabi oxirgi moliyaviy inqiroz haqida kontekstni taqdim etishdan boshlang. Yuqori darajadagi ipoteka kreditlari, moliyaviy institutlarning haddan tashqari tavakkalchiliklari va tartibga solishdagi nosozliklar kabi asosiy sabablarni muhokama qilingan.

Bank sektorini isloh qilishning maqsadlari Islohot tashabbuslari ortidagi maqsadlarni muhokama qilish. Bu tizimli xavfni kamaytirish, shaffoflik va hisobdorlikni oshirish, kapital va likvidlik talablarini oshirish va juda katta va muvaffaqiyatsiz institutlar bilan bog‘liq muammolarni hal qilishni o‘z ichiga oladi.

Moliyaviy barqarorlikka ta'siri Moliyaviy barqarorlikni oshirish maqsadiga erishishda bank sektori islohotlarining samaradorligini baholash. Bank kapitallashuvi, kaldıraç koeffitsienti, likvidlik pozitsiyalari va tizimli xavf choralari kabi ko'rsatkichlarni ko'rib chiqadi.

Olingan saboqlar Oxirgi moliyaviy inqiroz va undan keyingi bank sektoridagi islohotlardan olingan asosiy saboqlarni aniqlang va tahlil qiling. Bu mustahkam me'yoriy-huquqiy bazalarning ahamiyati, erta ogohlantirish tizimlari, risklarni boshqarish amaliyoti va moliyaviy barqarorlik risklarini hal qilishda xalqaro muvofiqlashtirish zarurligi haqidagi saboqlarni o'z ichiga oladi.

Siyosat oqibatlari Tahlil asosida siyosatchilar, tartibga soluvchilar va moliyaviy institutlar uchun tavsiyalar yoki tushunchalar bering. Bu kelgusida islohotlar, nazoratni kuchaytirish sohalari va kelajakda moliyaviy barqarorlikni saqlash strategiyalari bo'yicha takliflarni qabul qiladi.

Ushbu jihatlarni har tomonlama tahlil qilib, siz oxirgi moliyaviy inqirozdan keyin bank sektorini isloh qilish moliyaviy barqarorlikka qanday ta'sir ko'rsatganligi haqida atroflicha tushuncha bera olasiz va kelajakdagi siyosat va tartibga solish qarorlari uchun qimmatli fikrlarni oladi.

Xulosa va takliflar. Xulosa qilib aytganda, so'nggi moliyaviy inqirozdan keyin bank sektorini isloh qilish va moliyaviy barqarorlikni tahlil qilish bir nechta asosiy xulosalar va saboqlarni ochib beradi:

Prudensial tartibga solishning ahamiyati Prudensial tartibga solish va nazoratni kuchaytirish bank sektori barqarorligini oshirishda muhim ahamiyatga ega. Yuqori kapital talablari, takomillashtirilgan risklarni boshqarish amaliyoti va oshkoralikni oshirish kabi chora-tadbirlar tizimli xavflarni kamaytirish va moliyaviy barqarorlikni mustahkamlashga yordam beradi.

Tizimli xavfni bartaraf etish Tizimli xavf omillarini, shu jumladan moliya institutlari o'rtasidagi o'zaro bog'liqlikni tan olish va hal qilish muhim ahamiyatga ega. Normativ islohotlar yuqumli kasalliklar ehtimolini kamaytirishga va alohida institutlarning muvaffaqiyatsizligi butun moliya tizimining barqarorligiga xavf solmasligini ta'minlashga qaratilgan bo'lishi kerak.

Markaziy banklar va tartibga soluvchilarning roli Markaziy banklar va tartibga soluvchilar samarali nazorat, inqirozlarni boshqarish mexanizmlari va kerak bo'lganda o'z vaqtida aralashuv orqali moliyaviy barqarorlikni saqlashda asosiy rol o'ynaydi. Milliy va xalqaro darajadagi tartibga soluvchilar o'rtasidagi muvofiqlashtirish transchegaraviy tarqalish va tizimli xavflarga qarshi kurashda muhim ahamiyatga ega.

Bozor intizomini mustahkamlash Bozor intizomi va javobgarligini oshirish moliya institutlarining haddan tashqari tavakkalchilik xatti-harakatlarining oldini olish uchun muhim ahamiyatga ega. Stress testi, oshkor qilish talablarini kuchaytirish va rag'batlantirishni uzoq muddatli barqarorlik maqsadlariga moslashtirish kabi choralar ehtiyotkorlik bilan xavflarni boshqarish amaliyotini rag'batlantirishi mumkin.

O'tmishdagi xatolardan saboq oling Oxirgi moliyaviy inqirozning sabablari va oqibatlari haqida mulohaza yuritish yaxshilanishi kerak bo'lgan yo'nalishlarni aniqlashga yordam beradi va kelajakdagi siyosat qarorlari haqida ma'lumot beradi. Normativ-huquqiy bazani doimiy ravishda baholash va o'zgaruvchan bozor dinamikasiga moslashish paydo bo'ladigan xavf-xatarlar sharoitida moliyaviy barqarorlikni himoya qilish uchun muhim ahamiyatga ega.

Innovatsiya va barqarorlik o'rtasidagi muvozanat Bank sektori barqarorligini ta'minlash bilan birga moliyaviy innovatsiyalarni rag'batlantirish nozik muvozanatni saqlashni talab qiladi. Normativ-huquqiy baza innovatsiyalarni rag'batlantirishi va moliyaviy barqarorlikka potentsial xavflardan himoya qilishi kerak, masalan, moliyaviy texnologiyalar, soyali bank va raqamli valyutalar bilan bog'liq.

Xulosa qilib aytganda, oxirgi moliyaviy inqirozdan olingan saboqlar proaktiv tartibga solish islohotlari, xavflarni boshqarishning oqilona amaliyoti va siyosatchilar, tartibga soluvchilar va bozor ishtirokchilari o'rtasida samarali muvofiqlashtirish muhimligini ta'kidlaydi. Ushbu saboqlarni qo'llash orqali siyosatchilar bank sektorining barqarorligini kuchaytirishi va kelajakdagi muammolar oldida moliyaviy barqarorlikni oshirishi mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Bernanke, Ben S. "The Federal Reserve and the Financial Crisis." Princeton University Press, 2013.
2. Reinhart, Carmen M., and Kenneth S. Rogoff. "This Time Is Different: Eight Centuries of Financial Folly." Princeton University Press, 2009.
3. Mishkin, Frederic S. "The Economics of Money, Banking, and Financial Markets." Pearson Education, 2018.
4. Allen, Franklin, and Douglas Gale. "Understanding Financial Crises." Oxford University Press, 2007.
5. Acharya, Viral V., and Matthew Richardson (eds.). "Restoring Financial Stability: How to Repair a Failed System." John Wiley & Sons, 2009.
6. Turner, Adair. "Between Debt and the Devil: Money, Credit, and Fixing Global Finance." Princeton University Press, 2017.
7. Blinder, Alan S. "After the Music Stopped: The Financial Crisis, the Response, and the Work Ahead." Penguin Books, 2014.
8. Gorton, Gary. "Slapped by the Invisible Hand: The Panic of 2007." Oxford University Press, 2010.
9. Rajan, Raghuram. "Fault Lines: How Hidden Fractures Still Threaten the World Economy." Princeton University Press, 2011.
10. Shiller, Robert J. "The Subprime Solution: How Today's Global Financial Crisis Happened, and What to Do about It." Princeton University Press, 2008.
11. Financial Stability Board (FSB). "Global Financial Stability Report." Published periodically, available on the FSB website.
12. International Monetary Fund (IMF). "World Economic Outlook." Published periodically, available on the IMF website.
13. Bank for International Settlements (BIS). "Annual Report." Published annually, available on the BIS website.
14. Basel Committee on Banking Supervision (BCBS). "Basel III: A Global Regulatory Framework for More Resilient Banks and Banking Systems." Available on the BCBS website.
15. Dodd-Frank Wall Street Reform and Consumer Protection Act. Public Law 111-203, 124 Stat. 1376 (2010). Available online through the U.S. Government Publishing Office.